

הקדמה ותודות

ראשיתו של ספר זה בעבודת דוקטור ששמה לה למטרה לבדוק את אפשרות כינונה של תאוריה אסתטית חדשה למוצרי צריכה מעוצבים. מדובר בסיפור מסע של חקירה והתלבטות בין מתודות והגויות פילוסופיות מנוגדות, ואני מוצא צורך להתעכב על נקודה זו. התפתחותי האקדמית התהוותה במסגרתה המאתגרת והסוערת אינטלקטואלית של התכנית ללימודי פרשנות ותרבות באוניברסיטת בר-אילן, בראשית ימיה. טולטלתי בחוזה בין תפיסות פוסט-סטרוקטורליסטיות לבין גישות מודרניסטיות כולל הפרגמטיזם האמריקני. באופן כמעט טבעי התחלתי את כתיבת ההצעה לדוקטורט על פי תפיסות פוסט-מודרניות ופוסט-סטרוקטורליסטיות. בימים בהם ישבתי שחוח על אין-ספור ספרים ומאמרים אקדמיים בעומק הספריות של אוניברסיטת בר-אילן ואוניברסיטת חיפה, כשחיפשתי להגדיר את נושא המחקר שלי, נתקלתי במאמר של אחד ההוגים המרכזיים בשדה המחקר האסתטי, נואל קארול (Noel Carroll), שקבל על היעדרה של תאוריה אסתטית מקיפה שתתייחס לתרבות הצריכה ולמוצרי צריכה. טענתו זו הציתה את סקרנותי לחקור את הבעיה שהוא העלה, לרדת לשורשה ולנסות לפתור אותה.

חקירה זו הובילה אותי במהלך הזמן לנטוש את ההגות הפוסט-סטרוקטורליסטית, האפנתית מאוד בתחום החקירה הפילוסופית, ולפנות לתאוריות והגויות פחות אפנתיות שיכולות להיתפס כפחות "עכשוויות" במסגרת צווי האפנה השולטים במחלקות הפילוסופיה. בקריאה נרחבת ובמסגרת חקירה של גישות נאו-מרקסיסטיות וגישות הפוסט למיניהן מצאתי שיש אין-ספור התייחסויות רנדומליות המציעות תיאורים

אסתטיים של מוצרי צריכה, בין שמדובר בתאוריות ביקורתיות מבית מדרשה של אסכולת פרנקפורט או מבתי מדרש נאו-מרקסיסטיים אחרים ובין שמדובר בתאוריות פוסט-מודרניות מבית מדרשו של בודריאר. אך שיטה מקיפה וברורה שתהווה עבורי מסד תאורטי לחקירת ההיבטים האסתטיים של מוצרי הצריכה לא הייתה בנמצא במסגרת ההגויות האלה. גם שמתי לב לגמישות והאלסטיות של השימוש במושג "אסתטי" במסגרת התאוריות שהוזכרו לעיל, גמישות שיצרה זילות וערפול של המושג "אסתטיקה" והמעטה ביכולתו של מושג זה להיות אכסניה לחקירה פילוסופית רצינית.

לאחר התלבטות רבה עזבתי את ביתה הבטוח של ההגות העכשווית, היא הגות הפוסט לגוניה והגות הנאו-מרקסיזם הביקורתית, ופניתי לעבר ההגות הפרגמטית האמריקנית בשילוב עם ההגות האנליטית. פחות מקובל, אך יותר נכון ומדויק לתכלית שחיפשתי: חקירת טבעו האסתטי של מוצר הצריכה המעוצב ובנייתו של מסד תאורטי הנוטע בשדה האסתטיקה שיתאים לחקר המוצר המעוצב במסגרת תרבות הצריכה.

נקודת המוצא של המחקר, אם כן, גורסת את רלוונטיות האסתטיקה כשדה מחקר עכשווי, שדה היכול לייצר הגות לתחום העיצוב, תחום שנחקר רבות על ידי תאוריות פילוסופיות ותאוריות תרבות, אך לא נחקר באופן שיטתי על ידי שדה האסתטיקה עצמו.

הסיבות להיעדרן של תאוריה אסתטית והתייחסויות של שדה האסתטיקה לתרבות הצריכה מגוונות ופוליטיות במידה רבה. האסתטיקה כשדה מחקר פילוסופי ניצבה על פרשת דרכים בעשורים האחרונים עקב היותו של שדה זה גדוש בתאוריות נאו-קאנטיאניות שבבסיסן תפיסת "האוטונומיה של האמנות", עובדה שמנעה משדה זה להיתפס כהגות רצינית דיה, ואדרבה, הוא אולי נתפס כשמרני וארכאי, בעולם האקדמי אחרי המפנה התרבותי של שנות ה-60. כמו כן נעשו ניסיונות משמעותיים "לחסל" את שדה המחקר האסתטי, ניסיונות שהחלו עוד בשנות ה-50 של המאה העשרים עד הפיכתו לשדה מחקר אוטורי. עקב סיבות אלו לא נוצר חיבור בין התאוריות האסתטיות לבין חקר התרבות השולט בכיפת המחקר של מדעי האדם.

ספר זה מבקש אם כן להציג תאוריה אסתטית חדשה למוצר הצריכה המעוצב, תאוריה שמביאה בחשבון את זמנה ומנסה לפתוח את שדה

המחקר האסתטי למפגש ודיאלוג עם תאוריות של חקר התרבות. הדיון בספר מתבסס על אחזור מושגי יסוד מתאוריות אסתטיות שעוסקות בטבעם של החוויה האסתטית והשיפוט האסתטי בהקשר של יצירות אמנות ומופעי טבע. פעולת האחזור מחלצת את המושגים, משחזרת אותם ומציידת אותם בהבחנות חדשות כך שיוכלו לרדת לחקר טבעם של מוצרי צריכה מעוצבים.

בספר נבחנים כלים מרכזיים משדה האסתטיקה, כגון היעדר אינטרס, חיקוי, תואם, רחק ועוד – ביחס למוצר הצריכה המעוצב. כלים אלו עוברים טרנספורמציה והתאמה לחקר החוויה האסתטית והשיפוט של מוצרי צריכה במסגרת התרבות. היבט נוסף של החיבור בין התאוריות האסתטיות לבין חקר התרבות מצוי בשכלול כליה של האסתטיקה הקלסית המתפתחת לעבר כינון תאוריה אסתטית עכשווית אשר מתייחסת למוצרי צריכה בלבד ונפרדת מתאוריות אסתטיות העוסקות ביצירות האמנות ובטבע.

כפי שצוין, הספר עובד והתפתח מתוך עבודת הדוקטור שנכתבה באוניברסיטת בר-אילן ואושרה בשנת תשס"ט. ברצוני להודות לאנשים היקרים שהנחו אותי ועזרו לי להביא את הכתיבה לידי גמר. תודות לפרופסור אבי שגיא ולפרופסור רות לורנד על הנחייתם המסורה והמקצועית, שנעשתה מתוך בקיאות וביקורת חסרת פשרות, שעזרה למיקוד המחקר.

תודה למוסדות אוניברסיטת בר-אילן: לתכנית ללימודי פרשנות ותרבות, למפעל מלגות הנשיא ולהוצאת הספרים של אוניברסיטת בר-אילן, ובייחוד למרגלית אבישר ולענת גל.

אחרונים חביבים ויקרים, תודות למשפחתי: להוריי מרים וישראל ברודרמן, למאירה ברודרמן אשכנזי, ולניר ועומר, בניי היקרים – שלושתם חוו עמי את כל שלבי המחקר, וסייעו בחום רב, בהבנה ובסבלנות.